

ZPRAVODAJ SEVERSKÉ SPOLEČNOSTI

2019

ZPRAVODAJ SEVERSKÉ SPOLEČNOSTI 2019

Stránky Severské společnosti včetně elektronické verze tohoto Zpravodaje naleznete na internetové adrese **www.severskaspolecnost.cz**

schváleno k vydání: výborem Severské společnosti

vychází: červenec 2020

redakce: Petra Kašpárková

Příspěvky do Zpravodaje zasílejte na e-mailovou adresu:

p.kasparkova@gmail.com

Datum uzávěrky následujícího čísla zatím nebylo stanoveno.

Foto na titulní straně: Pixabay.com

Milí členové,

dostává se Vám do rukou další číslo našeho Zpravodaje pro rok 2019. Tentokrát v trochu jiné atmosféře než obvykle – celý svět, včetně zemí na severu, se pomalu vzpamatovává z období, kdy se téměř zcela zastavil. Z toho důvodu i Severská společnost musela změnit své plány, a přesunout ty akce, které jsme na letošní první část roku plánovali. Neznamená to ale, že bychom v jejich přípravě nebo v zájmu o dění na severu polevili – zajímavé přednášky a setkání se budou konat hned, jakmile to s ohledem na zdraví nás všech i možnosti hostů půjde. Jak jsme si je společně užili loni, si můžete připomenout na následujících fotografiích i řádcích.

Děkujeme za přízeň a těšíme se na setkání nejen na našich dalších akcích!

MIDSOMMAR 2019

Ani uplynulý rok se nemohl obejít bez našich tradičních a nejoblíbenějších akcí – letního **Midsommaru** a zimní Lucie. Jako první jsme si užili švédský slunovrat – i tentokrát pro jeho konání zajistila naše švédská sekce příjemné prostory lodi (A)VOID na břehu Vltavy. Nechyběla zábava, tradiční tombola ani hudební doprovod v podání naší oblíbené kapely Vocal Band. Atmosféru akce si můžete připomenout na fotografiích **Jiřího Bartoně**, **Ivony Černohausové** a **Marcely Zelinkové**.

LUCIE 2019

Druhou tradiční akcí byla i letos oslava svátku **svaté Lucie**. Oblíbená a hojně navštěvená akce se stejně jako loni konala ve Vinohradském pivovaru. Nechyběl tradiční průvod pod vedením Evy Novákové z VŠE (Lucii ztvárnila Eva Veselá), glögg podle švédské receptury ani oblíbená tombola. Hudbu tradičně zajistila kapela Vocal Band, snímky pořídil fotograf Jiří Bartoň.

PROJEKT NORSKÝCH FONDŮ NA MASARYKOVĚ UNIVERZITĚ

Vztahy české kultury s norskou je možno sledovat v řadě dimenzí. Na prvním místě bude asi zrcadlo překladů norských autorů do češtiny a naopak. Seznam norských románů, povídek, ale i divadelních her nebo lyrických sbírek je v češtině unikátní a sahá od dob Henrika Ibsena až podnes. Čeští autoři nebyli zdaleka tolik překládáni do norštiny, tato asymetrie přetrvává až do současnosti.

Další norskou-českou stopou jsou osudy konkrétních lidí, kteří přišli do Norska, aby zde našli nový domov a možnost svobodného osobního rozvoje. Takovým příkladem je paní Milada Blekastadová, významná překladatelka a stavitelka mostů mezi oběma kulturami. První vlna politické emigrace se datuje po převratu v roce 1948, hlavní představitelkou je paní Anna Kvapilová, osobní přítelkyně Milady Horákové. Druhá vlna emigrace následovala o dvacet let později – po sovětské okupaci a komunistické normalizaci... V Norsku působily osobnosti z oblasti výtvarného umění (Jan Kristofori), hudby (Jiří Hlinka), divadla (Luboš Hrůza) a literatury (Michael Konůpek), ale i mnoha dalších oborů, jako je veterinární lékařství apod.

Náš projekt mobility v rámci tzv. norských fondů (Norway and EEA Grants) se zaměřuje na úplně první, v Čechách zatím prakticky neznámou vlnu z období těsně před druhou světovou válkou, kdy se prostřednictvím tzv. Nansenovy nadace dostalo do Norska přes dvě stě občanů Československa, dospělých a dětí. O koho šlo? Jejich sociální a věkové složení bylo velmi pestré – od movitých podnikatelů přes nemajetné intelektuály až po malé děti. Místem jejich původního bydliště byla Praha, Brno, Bratislava, ale také malé vesnice v pohraničí. Ve kterém období se do Norska dostali? To můžeme určit celkem přesně, bylo to v období mezi okupací Československa a okupa-

cí Norska, tedy mezi 15. březnem 1939 a 9. dubnem 1940. Jejich osudy byly skutečně rozmanité: někteří přežili válku v neutrálním Švédsku, většina byla deportována do koncentračního tábora, mnozí z nich zahynuli.

Naším záměrem bylo postavit otázku obráceně: kdo byli ti, kteří v Nansenově pomoci působili a aktivně se podíleli na záchraně Čechoslováků, jež se prakticky přes noc ocitli ve vlastní zemi v ohrožení života? Jaký je profil těch osobností, které pomáhaly finančně (Nansenova nadace nevybírala od uprchlíků peníze,

ale sama dávala finanční garance norskému státu) i osobní účastí a riskovaly přitom vlastní život a svobodu? Jaká byla osobní motivace pomáhajících, jejich kulturní zázemí, jejich pojetí aktivního občanství a demokratické společnosti vůbec? V jaké situaci se tehdy nacházelo Norsko politicky a kulturně? Jakými nástroji si norské kulturní prostředí dodnes uchovává paměť na tuto fázi svých dějin? Která muzea, kulturní instituce a NGO dnes na tradici humanismu a aktivního občanství navazují? A které otázky, témata, problémy dnešní Norsko řeší, o čem diskutuje a které hodnoty vyznává? Existují paralely v historickém pohledu norském a českém? A jak jsou využívány možnosti otevřeného dialogu mezi oběma zeměmi?

Tyto cíle jsou evidentně dlouhodobého charakteru, ale v rámci projektu mobility jsme se rozhodli zpracovat portréty následujících osobností:

Norský architekt **Odd Nansen**, syn slavného polárníka a zakladatel organizace, která byla během války nacisty zakázána. On sám byl dva roky vězněn v Sachsenhausenu.

Sekretářka Nansenovy nadace, paní **Tove Filseth Krabbe Tauová**, pobývala v Praze opakovaně, mimo jiné i ve dnech vyhlášení protektorátu. Pro své občanské aktivity byla vyšetřována a musela odejít do Švédska.

Paní **Sigrid Heliesen Lundová**, která měla na starosti záchranu dětí, které na podzim 1939 sama doprovázela z Prahy do Osla. Příslušníci její rodiny byli uvězněni, ona sama musela uprchnout do Švédska.

Norský básník **Hans Børli** nebyl přímo zapojen v Nansenově nadaci, ale využíval důvěrnou znalost prostředí u švédských hranic k převaděčství politických a rasových utečenců z Norska do Švédska.

Lékařka **Nic Waalová** spolupracovala s Nansenovou nadací a podílela se na tajné evakuaci a záchraně dětí z židovského dětského domova v Oslu.

Absolvent Masarykovy univerzity, lékař **Leo Eitinger**, se dostal do Norska díky Nansenově nadaci. Dnes patří k nejznámějším osobnostem s českými kořeny, které našly útočiště v Norsku, mimo jiné i pro svůj výzkum dlouhodobých psychických následků přeživších obětí Holocaustu.

Dílo architekta **Otto Eislera** je spjato s Brnem. Do Norska se v roce 1940 dostal až po opakovaných výsleších na brněnském gestapu a věznění na Špilberku. Při pokusu o překročení hranice do Švédska byl zajat, mučen a deportován do Osvětimi. Prošel pochodem smrti, podařilo se mu ho přežít. Po válce se vrátil do Brna.

Edgar Brichta pocházel ze Slovenska, do Norska se dostal v devíti letech prostřednictvím Nansenovy nadace. Pobýval u několika pěstounských rodin, část války prožil ve Švédsku. Po válce odešel do Kanady, kde pracoval jako lékař.

Mnohé z uvedených osobností se navzájem znaly, mnozí se setkávali v rámci občanských aktivit i po válce. Záměrem projektu bylo zdokumentovat jejich osudy prostřednictvím práce v knihovně a archivu Židovského muzea v Oslo, ale také prostřednictvím přímého svědectví pamětníků, pokud je to vůbec s odstupem bezmála osmdesáti let možné. Pro studenty stáž znamená unikátní příležitost dovědět se o historii a současnosti Norska podstatně více, než by jim umožnila běžná výuka v programu Norský jazyk, literatura a kultura na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity. Mnozí z nich plánují využít výstupy z projektu jako inspiraci pro svou budoucí překladatelskou činnost a především pro psaní diplomových prací.

Miluše Juříčková, účastnice projektu mobility

Osobní glosa

Do Trondheimu přijíždí za památkami mnoho turistů z celého světa. Karel Čapek zamířil do tohoto města v červenci 1936 se svou chotí a jejím bratrem; přijeli na lodi z Bergenu a stejným dopravním prostředkem pokračovali dále až k nejzazšímu severu. V dnešní době přicházejí mnozí pěšky – po staré poutní cestě mezi skalami a lesy. Tato cesta a fenomén poutnictví začala být obnovována v posledních desetiletích, a to doslovně i v přeneseném smyslu. Vždyť v dobách před reformací byl Nidaros pro Evropu stejně významným poutním místem jako Santiago de Compostella.

Oddvar Karlsen, Foto M. Juříčková

Já jsem v září 2019 dorazila vlakem přes hory, jež musela překonávat na svých cestách i Kristina Vavřincová, hlavní hrdinka historické trilogie Sigrid Undsetové. Cílem mé badatelské cesty bylo setkání s pamětníky válečných událostí, nebo aspoň s jejich potomky. Při tomto hledání jsem se setkala s mužem, který na mne zpočátku působil přísně a odměřeně – pravý norský typ, pomyslela jsem si. Byl to pan Oddvar Karlsen, honorární konzul České republiky v Trondheimu. Netrvalo dlouho a Oddvar – znalec a milovník naší země – se naplno otevřel z lidské stránky: Obchodník klasického střihu s hlubokými kořeny v Trondheimu, kde se narodil a vyrostl. Velmi aktivní konzul, hrdý na

Českou republiku, kterou zastupuje už celá desetiletí ve skandinávském kontextu. Milující dědeček, který vášnivě rád provádí po českých obchodních centrech a kulturních pamětihodnostech, zprostředkovává kontakty a upevňuje síť česko-norské výměny v nejrůznějších dimenzích. Bylo

tedy nakonec logické, že mi zprostředkoval možnost rozhovoru s panem Kleinem, významným představitelem trondheimského života obchodního i kulturního. Část rodiny Kleinů byla vyvražděna za války, on sám mi poutavě vypravoval o své klikaté cestě k náboženství a judaismu. Pan Klein se účastní spolkového života v Trondheimu, například obnovy synagogy, která je dnes významným muzeem a centrem vzdělávání pro školy v Trondheimu i širokém okolí. A s Oddvarem Karlsenem, honorárním konzulem České republiky, ho pojí celoživotní přátelství. Děkuji, Oddvare!

Miluše Juříčková

OODI: NEJMODERNĚJŠÍ KNIHOVNA SVĚTA

Oodi není knihovna, na jakou jsme zvyklí, ale je to multifunkční kulturní prostor pro setkávání lidí v moderním kulturním prostředí ve společenství 100 000 svazků knih. Obrovská architektonicky pozoruhodná budova stojí v Helsinkách naproti finskému parlamentu. Její podobu navrhli architekti ze společnosti ALA Architects. Knihovna má zvlněnou fasádu ve tvaru lodě obloženou smrkovým dřevem a velká část její plochy je prosklená. Připomíná nám funkcionalismus světoznámého finského architekta Alvara Aalto. Název Oodi (čti ódy) znamená v češtině óda.

Foto: oodi.fi, Kuvio

V budově knihovny jsou tři podlaží a každé má specifickou atmosféru. V přízemí pulsuje rychlý životní styl, což umožňuje přestavění interiéru podle aktuální potřeby. Je tu prostorná aula pro společenské události, informační tabule, místo k odevzdání zapůjčených knih a kavárna. Nechybí ani kino či víceúčelová hala.

V prvním patře mohou návštěvníci využít špičkově vybavené dílny se 3D tiskárnami, laserovými řezačkami aj. Rovněž jsou k dispozici také hudební či nahrávací i filmová studia. Dále se zde nachází řada malých či větších zasedacích místností i větší konferenční prostor.

Čtenáři knih si přijdou na své ve druhém patře. Můžeme si tam přečíst jak beletrii světových autorů, tak knihy z různých oborů v několika jazycích včetně elektronických knih, anebo si poslechnout zvukové knihy. Nezapomíná se ani na děti, které si mohou nejen vypůjčit dětské knížky, ale také si mohou pohrát v dětském koutku. Při obsluze knižních sbírek i při zacházení s knihami jsou hojně využíváni roboti.

Knihovna Oodi byla postavena na počest 100. výročí samostatnosti Finska. Do provozu byla uvedena koncem roku 2018. Knihovna je otevřena každý den, takže je možné ji navštívit i o víkendu. Oodi byla v roce 2019 vyhodnocena mezinárodními znalci jako nejlepší nová veřejná knihovna na světě.

Hana Kučerová

LETEM ŠVÉDSKÝM SVĚTEM 2019/2020

2019

Švédská akademie udělila dvě Nobelovy ceny za literaturu

Stockholm, 10. října – Nobelovu cenu za literaturu za rok 2018 získala polská spisovatelka Olga Tokarczuková, 58, a laureátem tohoto ocenění za rok 2019 je rakouský autor Peter Handke, 77.

V roce 2019 byly obě poslední Nobelovy ceny za literaturu vyhlášeny najednou, protože v předchozím roce žádná cena udělena nebyla kvůli sexuálnímu skandálu ve Švédské akademii. Pověst instituce utrpěla v souvislosti s kauzou francouzského režiséra Jeana-Claudea Arnaulta, který je manželem bývalé členky Švédské akademie Katariny Frostensonové. Loni byl Arnault shledán vinným ze znásilnění a soud ho za to poslal na dva a půl roku do vězení. Některé z případů obtěžování se prý odehrály v prostorách, které patří Švédské akademii. Arnault veškerá obvinění odmítl, stejně jako nařčení, že opakovaně předem vyzradil jméno laureáta ceny za literaturu.

Peter Handke je autorem několika desítek próz, her a esejů, podílel se na námětech a scénářích k filmům Wima Wenderse a tři celovečerní snímky sám rovněž režíroval. Kontroverzi nicméně vyvolal svými postoji k dění v bývalé Jugoslávii. Je znám jako nekritický obdivovatel bývalého jugoslávského prezidenta Slobodana Miloševiče, na jehož pohřbu v roce 2006 vystoupil se smuteční řečí pronesenou v srbsčině. O Miloševičovi prohlašoval, že nebyl „žádný nacionalista, jen chtěl zachovat Jugoslávii“, a navštívil ho přímo ve vězení v Haagu, kde jugoslávský politik čelil obžalobě z válečných zločinů a ze zločinů proti lidskosti.

Olga Tokarczuková, jedna z nejslavnějších polských spisovatelek, dosáhla světového úspěchu svým třetím románem *Pravěk a jiné časy*, který je zasazen do fiktivní vesnice Pravěk v centru Polska a vytváří paralelu k polské historii. V roce 2018 dostala Tokarczuková prestižní Mezinárodní Man Bookerovu cenu za román *Běguni*, jehož stěžejním tématem jsou nomádi současné doby. Švédská akademie rovněž vyzdvihla obsáhlý román Tokarczukové z roku 2014 *Knihy Jakubovy*, který vypráví příběh židovské heretické sekty frankistů a jejich vůdce Jakuba Franka.

Handke a Tokarczuková převzali z rukou švédského krále Carla XVI. Gustafa Nobelovy ceny za literaturu za letošní a loňský rok ve Stockholmu 10. prosince. Spolu s nimi dostalo příslušný diplom, medaili a šeky na devět milionů švédských korun také dvanáct laureátů vědeckých Nobelových cen. Nobelovu cenu za mír převzal v norském hlavním městě Oslu etiopský premiér Abiy Ahmed.

Kvůli ocenění Handkeho, respektive jeho prosrbským postojům za válek v bývalé Jugoslávii v 90. letech, ceremonii bojkotovali velvyslanci Kosova, Albánie, Chorvatska a Turecka.

Odešla zpěvačka legendární švédské skupiny Roxette Marie Fredrikssonová

Stockholm, 10. prosince – Švédská zpěvačka Marie Fredrikssonová, která společně s Perem Gesslem tvořila kdysi populární švédské popové duo Roxette, zemřela v pondělí ráno 9. prosince ve věku 61 let na následky dlouhé nemoci, potvrdila její zastupující agentura Dimberg Jernberg.

Fredrikssonová, která byla jednou nejmilovanějších a nejúspěšnějších švédských zpěvaček, podle deníku Expressen podlehl následkům dřívějšího závažného onemocnění. Zpěvačce byl již v roce 2002 odhalen nádor na mozku, absolvovala náročné operace a kapela poté přerušila

Foto: Eva Rinaldi, Wikimedia Commons, CC 2.0

svou úspěšnou kariéru. Zpěvačka známá svými krátkými blondá-tými vlasy se však zotavila a po několika operacích se vrátila na pódia a vyrazila na světová turné. Teprve v roce 2016 se po 30 letech ze světa populární hudby definitivně stáhla, neboť lékaři ji od další námahy spojené s vystupováním odrazovali. Ve své životopisné knize *Listen To My Heart: Moje láska k životu*, která vyšla v roce 2017, Fredrikssonová uvedla, že diagnózou rakoviny pro ni začalo „peklo“.

Skupina Roxette vznikla v roce 1986 a proslavily ji hity jako The Look, Joyride, Listen To Your Heart, How Do You Do nebo It Must Have Been Love, který zazněl ve slavném filmu *Pretty Woman*. Dohromady popové duo prodalo více než 80 milionů desek.

2020

Švédská aktivistka Greta Thunbergová opět navržena na Nobelovu cenu míru

Stockholm, 3. února – Nominace přišla poté, co se sedmnáctiletá ekologická aktivista loni stala osobností roku časopisu Time a spolu se třemi dalšími lidmi obdržela „alternativní Nobelovku“, Cenu za správný život (Right Livelihood Award). Thunbergovou nominovali na Nobelovu cenu za mír již loni, byla považována za favoritku, nicméně ocenění nakonec získal etiopský premiér Abiy Ahmed.

Mladá aktivistka založila hnutí Fridays for Future (Pátky pro budoucnost), v němž vyzvala studenty, aby se místo školy připojili k protestům požadujícím rychlejší kroky v boji proti klimatické změně a demonstracemi přiměli zejména politiky, aby urychleně a konkrétními činy bojovali proti globálnímu oteplování. Její hnutí ve světě inspirovalo vznik dalších ekologických organizací.

Foto: Anders Hellberg, Wikimedia Commons, CC 4.0

Koncem ledna Thunbergová oznámila, že si chce nechat registrovat název hnutí Fridays for Future, informoval o tom německý týdeník Die Zeit. Už v prosinci byla žádost podána u Úřadu EU pro duševní vlastnictví (EUIPO). Přihlášku podala dosud neznámá nadace The Greta Thunberg and Beata Ernman Foundation se sídlem ve Stockholmu. Mluvčí Thunbergové německému listu řekl, že tuto organizaci založila Thunbergová a její rodina.

Thunbergová se stala světoznámou osobností, která vystupuje na mezinárodních konferencích a setkala se mimo jiné s americkým exprezidentem Barackem Obamou, německou kancéřkou Angelou Merkelovou i papežem Františkem.

Na 50. zasedání Světového ekonomického fóra (WEF) ve švýcarském Davosu v lednu opět zkritizovala politické a ekonomické špičky světa, že pro zlepšení stavu klimatu zatím nic neudělaly. Přestože otázky klimatu a životního prostředí jsou dnes opakovaným tématem diskuzí, emise oxidu uhličitého se nesnížily, zdůraznila. Podle Thunbergové je nyní především zapotřebí, aby světové společnosti, banky, instituce a vlády přestaly investovat do fosilních paliv a podporovat jejich těžbu a využívání.

Most přes Öresund se bude poprvé od dokončení muset natřít

Kodaň/Stockholm, 21. ledna – Most, který spojuje Dánsko se Švédskem, se tak nového nátěru dočká poprvé od roku 2000.

Foto: Håkan Dahlström, Wikimedia Commons, CC 2.0

Na téměř osmikilometrový most potřebují dělníci asi 200 000 litrů barvy, informovala agentura Reuters. Hotoví by s prací na spojnici dánské metropole Kodaně a jihošvédského města Malmö měli být za třináct let.

Naposledy se most natíral po výrobě jednotlivých dílů ještě před jejich postavením na pilíře v úžině Öresund. Nyní budou dělníci vrstvu barvy na most nanášet ze speciální plošiny, na které budou portálové jeřáby. Zaměstnanci firmy Muehlhan Denmark budou most natírat v prvních dvou letech. Podle agentury Reuters dělníci

za tu dobu stihnou černou barvu nanést na plochu odpovídající dvaadvaceti fotbalovým hřištím. Celkem je nutné natřít zhruba 300 000 čtverečních metrů ocelové konstrukce.

Přes šestnáct kilometrů dlouhý most spojuje klasickou mostní konstrukci s podmořským tunelem. Most, který je dlouhý necelých osm kilometrů, se skládá ze dvou pater – vrchního se čtyřproudovou dálnicí pro automobilovou dopravu a spodního s dvěma kolejemi pro vlaky.

Ve Švédsku roste počet bombových útoků

Stockholm, 16. ledna – Švédsko loni zaznamenalo šedesátiprocentní nárůst počtu bombových útoků spojených s drogovou kriminalitou a válkou gangů. S odvoláním na vládní statistiky o tom informovala agentura Reuters. Švédská média ale uvedla, že některé útoky byly provedeny podomácky vyrobenými výbušninami z obyčejných termosek naplněných trhavinou.

Švédsko, považované dlouho za jednu z nejbezpečnějších na světě, se potýká s vlnou násilí už několik let. Vláda proto navyšuje rozpočet policie a zřídila zvláštní tým pro boj s násilnou zločinností. Toto téma se také v zemi dostalo do popředí politické kampaně.

V roce 2019 se ve Švédsku odehrálo 257 bombových útoků, o rok dříve jich bylo 162, uvádí statistika Národní rady pro kriminalitu a prevenci. Statistika počtu bombových útoků byla součástí širší zprávy o úrovni zločinnosti, která se loni nepatrně snížila.

Polici ve Švédsku identifikovala zhruba 60 vyloučených lokalit, kde je vysoká nezaměstnanost, nízké příjmy a kde pevně zakořenily drogové gangy. Po smrti patnáctiletého mladíka, kterého zabil střelec v pizzerii v Malmö, vznikl loni v listopadu zvláštní orgán, který má bojovat proti zločineckému násilí. Tým se bude soustředit především na to, aby dostal zločince z ulic, omezil přístup ke zbraním i výbušninám a zvýšil přítomnost policistů v postižených oblastech.

Ibrahimovičova socha v Malmö se opakovaně stala cílem útoku vandalů

Malmö, 5. ledna – Socha osmatřicetileté švédské fotbalové hvězdy bosensko-chorvatského původu, Zlatana Ibrahimoviće, v Malmö se již počtvrté v krátké době stala terčem vandalů a tentokrát je její poškození vážné. Neznámí pachatelé postavu odřízli v kotnících a více než třímetrová socha se zhroutila na plot, který ji od posledního útoku vandalů chránil.

Socha měla navíc na hlavě natažené černé tričko a na zemi byl nápis „odstranit“. Po útoku byla půl tuny těžká socha vyzvednuta na kamion a od stadionu odvezena. Na podstavci zůstala jen odříznutá chodidla.

Její autor Peter Linde už po předchozích útocích vandaly vyzýval, aby s ničením sochy přestali.

Ibrahimovičova socha byla odhalena loni v říjnu u stadionu v rodném Malmö, kde hrál na počátku kariéry. Poprvé byla poničena loni koncem listopadu v den, kdy hráč oznámil, že investoval do konkurenčního klubu Hammarby. Sochu tehdy někdo posprejoval. V polovině prosince jí vandalové poničili nohy a kolem krku jí pověsili provaz. Před Vánocemi přišel bronzový Ibrahimovič o nos a prst na noze a byl přestříkán stříbrnou barvou.

Po odchodu z Malmö získal Ibrahimovič mistrovské tituly s Ajaxem, Juventusem, Interem Milán, Barcelonou, AC Milán a Paris St. Germain. Zahrál si také za Manchester United a naposledy za Los Angeles Galaxy. Na přelomu roku se dohodl na návratu do AC Milán, s nímž podepsal půlroční smlouvu.

Ze zpravodajství ČTK vybrala a redakčně zkrátila Jana Holá

PŘÍBĚH LÁSKY PŘES HRANICE

Začínalo léto roku 1981 a mně bylo právě 25 let. Začátek léta byl poměrně chladný. Blížil se navíc svatojánský svátek juhannus, tedy oslava letního slunovratu, který sám o sobě patří statisticky k nejchladnějším a nejdeštivějším letním svátkům. Jinak tomu nemělo být ani tento rok; a právě kvůli špatné předpovědi počasí jsem se rozhodl, že nepojedu slavit nikam na chatu, nýbrž zůstanu u svých rodičů ve Vantaa v Myyrmäki. Kamarád mého bratra, Martti, chtěl znát mé sváteční plány; sám totiž pořádal oslavu ve své vile v Parole. Mezi hosty prý chyběl jeden muž. Manželka mého bratra Jormy, Elvi, mi proto zavolala a zeptala se, jestli bych s nimi mohl jet já. Byl jsem volný, svobodný muž, řekl jsem si, proč bych nejel, a oznámil jsem to Marttimu, kterého jsem také dobře znal. To jsem ale ještě nevěděl, že tam pojede slavit také Blanka.

Martti byl na jaře roku 1981 se svým kamarádem v Praze. V průběhu pobytu se seznámil právě s Blankou, která tam tehdy dělala Finům průvodkyni. Řekl jí, aby se ozvala, jestliže pojedou do Finska. Krátce před svátkem juhannus byla Blanka na týden ve Finsku – tlumočila jedné československé skupině a po svátcích měla přijet znovu tlumočit druhé, skupině folklorního tance. Proto oficiálně požádala o povolení zůstat ve Finsku přes svatojánské svátky, aby nemusela cestovat tam a zpět kvůli několika dnům. Povolení jí bylo uděleno, a tak Blanka zavolala Marttimu, že je tady a že by se třeba mohla podívat, jak se slaví finský juhannus. V předvečer svátku, 18. června, mne Martti vyzvedl v Myyrmäki společně s Blankou. Po cestě do Paroly jsem při rozhovoru až po nějaké době zjistil, že na předním sedadle sedící slečna není rodilá mladá Finka, nýbrž slečna z Prahy.

Poté už začala oslava juhannuse. Vzpomínám si, že si Blanka moc přála vidět svit téměř nezapadajícího slunce finského léta. Asi ve čtyři hodiny ráno jsme tedy vystoupili na travnatý hřeb Paroly a na chvíli jsme viděli krásný východ slunce – dokud se opět nedostavil déšť podle tradičního svatojánského počasí. I v deštivém počasti ale naštěstí bylo možné zapálit oheň podle tradice juhannusu. Takové bylo první rande s Blankou.

Po juhannusu jsem se díky Blančině tlumočení seznámil s československou a finskou folklorní kulturou a zároveň s hostitelskou rodinou Nuortilových, u nichž byla Blanka ve Finsku ubytována. Jejich význam pro rozvoj našeho vztahu byl opravdu velký a naše přátelství s Pirjo a Pekku Nuortilových je od té doby vřelé a blízké. Jsou dokonce kmotry našeho prostředního syna Petriho.

Blančino červnové tlumočení skončilo a ona se vrátila zpět do Prahy. Já jsem ukončil letní pracovní praxi a v polovině srpna jsem se vrátil do Tampere, abych pokračoval ve studiu na stavebního inženýra. Začátkem srpna mi Blanka napsala; koncem měsíce měla s další skupinou na necelý týden opět přijet do Finska. Zvažoval jsem tehdy, zda dát přednost studijním povinnostem, nebo setkání s Blankou; rozhodl jsem se jít za hlasem svého srdce a následoval jsem Blanku při návštěvě Finska do různých částí země a trávil s ní ten volný čas, který jí po tlumočnických povinnostech zbyl. Takové bylo naše druhé rande.

Naše korespondence mezi městem Vantaa a Prahou byla čilá po celé léto a poštovní služby pro nás v té době byly důležité – vzájemně jsme čekali na dopisy. Postupně ve mně uzrála myšlenka navštívit Blančinu vlast; poprvé jsem do Prahy odjel o podzimních prázdninách koncem října. Můj otec Olavi mě odvezl na letiště a tentýž večer jsem rodině z Prahy zavolal, že jsme se s Blankou zasnoubili – přesně 10 let po zasnubách mého bratra. Tak to bylo naplánováno. Poznal jsem Blančiny příbuzné a pamětihodnosti Prahy s Blančíným průvodcováním, a jako již dřívější přítel piva jsem se mohl těšit i z dobré pivní kultury, do které jsem se, samozřejmě vedle Blanky, také zamiloval. Moje cesta na zasnuby byla naším třetím „rande” - dalo by se tedy říci, že to šlo rychle. Naše rande ale byla poměrně dlouhá a rychlé rozhodování ohledně našeho vztahu bylo nutné.

I další, čtvrté rande, bylo u Blanky – navštívil jsem ji po Vánocích a nový rok jsem tak přivítal v Praze. Tehdy jsem ještě studoval a jediný možný termín pro uspořádání svatby byl koncem února, kdy jsem měl tzv. zimní prázdniny. V tehdejší politickém režimu Československa nebylo možné uvažovat o místě svatby jinde než v Blančině vlasti. Organizace v praxi obvykle trvala řadu měsíců. Naštěstí můj budoucí tchán, Blančin otec Zdeněk, byl zaměstnán na československém ministerstvu zahraničí a mohl nám pomoci a urychlit jak přípravy svatby, tak později proces Blančina stěhování v létě 1982. Naše svatba v Praze 20. února 1982 byla nezapomenutelná. Z Finska

přijelo více než 30 svatebních hostů, moji příbuzní a přátelé. Obřad se konal ve svatební síni Staroměstské radnice v Praze, kde nás oddal představitel města a moje budoucí tchýně Hana tlumočila obřad mně a svatebním hostům do finštiny. Oslavu jsme měli v pražském hotelu Intercontinental a podle všech hostů byla zdařilá a slavnostní. Na krátkou svatební cestu jsme jeli do Tater, do střediska zimních sportů Štrbské Pleso. Po týdnu jsem pak musel nechat svou novomanželku v Praze; potřeboval jsem v Tampere pokračovat ve studiu a Blanka v té době neměla žádnou možnost cestovat na Západ. Vzali jsme se tedy svým způsobem na pátém rande. Ještě stále se tomu někdy sami divíme.

Novomanžel měl ovšem takové privilegium, že mohl oficiálně pozvat svou manželku na návštěvu do Finska. I v této věci mohl být naštěstí, díky své pozici na ministerstvu zahraničí, nápomocen můj tchán. Návštěvu na

Foto: archiv Blanky a Mikka Lemmetyinen

pozvání se tak podařilo zařídit už na 1. dubna – většinou vyřízení úředních povolení pro návštěvy západních zemí trvalo i přes půl roku. Můj tchán dokonce jednou poznamenal, že už nemusí hlásit ministerstvu rozhovory se mnou, protože jsem zeť. Byl jsem potěšen a myslím si, že málokdo měl „oficiální“ právo hovořit se svým tchánem.

1. dubna, na aprílový den, Blanka konečně přijela přes nynější Petrohrad vlakem do Helsinek. Zpočátku jsme bydleli u mých rodičů a Blanka si zvykala na finský způsob života. V květnu mi opět začala praxe na stavbě ve Vantaa a v době červencové dovolené jsme jeli do Prahy připravovat Blančino stěhování do Finska. Tyto přípravy včetně cesty zabraly téměř celou dovolenou, tedy čtyři týdny. Stáli jsme ve frontách na různých úřadech, abychom dostali nejrozličnější potvrzení jak pro Blanku, tak pro mě. Od rodičů manželky jsme jako svatební dar dostali sportovní model osobního auta Škoda Coupe (rok výroby -78, najeto asi 16 000 km). Právě do něj jsme začali pakovat Blančiny krabice; a to jak na zadní sedadla, tak na zahrádku na střeše auta. Stěhovací krabice jsme nechali proclít a zapečetit celním úřadem. Pak měla Blanka konečně všechna povolení a doklady v pořádku, tudíž cesta z Československa přes Východní Německo, Západní Německo, Dánsko a Švédsko do Finska mohla začít. Oficiálně si směla vyměnit dokonce 16 USD. Neboli, bez mojí pomoci by se byla moc daleko nedostala.

Blančin otec nás s plně naloženou škodovkou doprovodil na hranici Československa a Východního Německa. Českoslovenští pohraničníci nám zabavili cedule s poznávací značkou auta. Když jsme se dotazovali proč, bylo nám řečeno, že cedule jsou československým majetkem, a od východoněmeckých pohraničníků jsme dostali prozatímní značky. Divili jsme se tomu, ale přes hranice auto s původními značkami jet nemohlo. Já jsem byl také upozorňován na to, že když přejíždím z jedné země východního bloku do druhé, je dobré mít potvrzení, kolik západních valut

mám jako západní cizinec s sebou. Při výjezdu z Východního Německa na Západ by mi bez tohoto potvrzení celníci mohli západní valuty zabavit s tvrzením, že jsem tam dělal nějaký nelegální byznys. Na potvrzení jsem musel čekat několik hodin, a i zavazadla nám prohlíželi překvapivě dlouho; zapečetěné a zkontrolované krabice jsme naštěstí otvírat nemuseli. Nakonec jsme pozdě odpoledne mohli pokračovat v cestě a asi ve 21 hodin jsme dojeli do východoněmeckého města Halle. Šli jsme se do hotelu zeptat na ubytování. Přívětivá recepční řekla, že se můžeme ubytovat, ale poznamenala, že já musím zaplatit v západní měně, moje manželka smí platit v té východní. Zeptal jsem se pro jistotu z legrace, zda smíme spát ve stejném pokoji – to jsme směli.

Můj tchán nám dal na cestu východoněmecké peníze, které mu zbyly, něco přes 80 marek, abychom je utratili. Já jsem měl tranzitní vízum do Východního Německa na 24 hodin, Blanka tam vízum nepotřebovala (Východní Německo bylo v této době jedinou zemí v Evropě, kam já jsem potřeboval vízum, a Blanka ne). Ráno při snídani mi recepční přišla říct, že si musím jít na policii pro nové vízum; nastal už totiž nový den. Šli jsme tedy na policii, dostal jsem další tranzitní vízum a musel jsem si povinně vyměnit 25 východoněmeckých marek za 25 západoněmeckých marek v poměru 1:1 (tzv. neoficiální kurz byl jinak asi 1 Dmk: 7 DDRmk). V té době bylo bezpodmínečné pravidlo: východoněmecké marky se nesměly vyvážet do západních zemí. Měli jsme tedy 100 marek v místní měně, a tak jsme říkali, že si natankujeme auto. To však nebylo možné, protože když jsme cestovali na Západ, museli jsme platit v západních valutách. Představoval jsem si tedy, že se půjdeme dobře a draho najíst; nejdražší jídlo v pěkně vypadající restauraci ale stálo asi 5 DDR marek. Já jsem navíc musel řídit, takže jsem nemohl pít žádné alkoholické nápoje (Blanka jela jen krátké úseky cesty). Pokračovali jsme proto v cestě směrem k hranicím Západního Německa a čekali jsme, že najdeme nějaký obchod, kde budeme moci utratit zbytek peněz. Nakonec jsme našli malý kiosek, kde nevadilo, že cestujeme na západ, a tak jsme ho skoro celý skoupili; mj. tam prodávali koňak, za který jsme utratili dost velkou část zbývajících marek. Koupili jsme i velký sáček pěnových bonbonů, které nám nakonec ležely doma hodně dlouho. Konečně jsme měli jen několik mincí, jejichž vývoz ze země nebyl zakázán.

Poté jsme dorazili na hranici Východního a Západního Německa. Východoněmečtí pohraničníci si samozřejmě odmontovali z auta prozatímní cedule s poznávací značkou. Ptali jsme se, jak můžeme pokračovat v cestě bez značky. Pohraničníci řekli, že můžeme jet a všechno se vyřeší na západoněmeckém hraničním přechodu. To byl skutečně kus cesty, protože mezi stanicemi hraniční kontroly Východního a Západního Německa byla ta asi 5-6 km dlouhá uzavřená zóna (pravděpodobně podminovaná), kde nebylo dovoleno zastavit nebo se volně pohybovat. Dorazili jsme konečně na západoněmeckou pohraniční stanici; Škodovka napakovaná věcmi, bez poznávací značky. Zřejmě všech 16 pohraničních úředníků na stanici se na nás přišlo s údivem podívat a určitě si mysleli, že jsme uprchlíci nebo emigranti. Z pohraničníků anglicky uměl jen jeden člověk, kterému jsme začali popisovat naši cestu. Bylo nám řečeno, že bychom si měli dojet nějakým jiným dopravním prostředkem pro nové značky do města vzdáleného asi 70 km, tam zaregistrovat a pojistit auto a přivést potom značky na pohraniční stanici. Tvrdili, že když auto není pojištěno, nemůžeme s ním jet. Vysvětlili jsme, že auto je registrováno v Československu a mezinárodní pojištění (zelená karta) je zcela v pořádku, tak jako i technický průkaz. Pouze cedule SPZ nám byly zabaveny (asi jen ze zlomyslnosti) československými pohraničními úředníky. Po dlouhých diskusích Blanka odešla do kanceláře pohraniční stanice a asi za hodinu přišla k autu se dvěma cedulemi zhotovenými z kartonu. Poznávací značka napsaná tuší na papírových cedulích byla samo-

zřejmě shodná s původní českou SPZ a se záznamem na osvědčení o registraci. Jednu ceduli jsme přilepili zevnitř auta na přední sklo do pravého rohu a druhou jsme přivázali na zadní nárazník. Potom jsme mohli pokračovat dál cestě do Finska. Pohledy kolem projíždějících řidičů a spolucestujících opravdu stály zato. My jsme se zase bavili sledováním jejich reakcí.

Naše cesta ubíhala dobře až do Kodaně a oba jsme měli touhu navštívit známé kodaňské Tivoli. Tam jsme tedy dojeli a užívali jsme si celý den toho, co Tivoli nabízelo. V plánu jsme měli dostat se do večera na švédskou stranu. Když jsme přišli k autu, nestartovalo – zřejmě vybitá baterie. U nedaleké čerpací stanice byl příjemný personál a pomohl nám auto nastartovat. Ve škodovce ovšem byla tehdy baterie pod zadním sedadlem, takže bylo nutné vyložit krabice, aby byl přístup k baterii. Nastartovat se nakonec podařilo a pracovníci servisu nám radili, abychom jeli nejméně 100 km, aby se baterie stačila nabít. Pokračovali jsme v cestě a na noc jsme se dostali do Švédska. Ráno však auto opět nestartovalo a zase bylo třeba najít servis (a vyložit krabice). V servisu konstatovali, že baterie je stará, a museli jsme proto koupit novou. V této situaci jsem zavolal (z telefonní budky) svému otci do Finska a pověděl jsem mu o našem problému. Otec věděl o autech přece jen něco víc. Řekl, že se domnívá, že skutečný problém není v baterii, ale někde jinde v elektrickém systému, možná v alternátoru. Byli jsme však schopni pokračovat v cestě do přístavu Kapellskär, kde jsme čekali několik hodin na loď odjíždějící pozdě večer. Podle rady otce jsem zaparkoval auto na kopci v blízkosti přístavu, abych měl jistotu, že se mi alespoň podaří nastartovat rozjezdem s kopce, až bude čas jet na loď. A skutečně – rozjezdem s kopce se auto zase nastartovat muselo, protože normální startování nefungovalo. Vjeli jsme na loď, kde jsem motor vypnul a zároveň uvažoval, jak to s námi dopadne ráno v Naantali.

Dobře jsme se vyspali a ráno jsme přemýšleli, jak se nám podaří auto nastartovat na rovné lodní palubě. Samozřejmě nestartovalo! Potom měli mladí novomanželé jeden z nejnezapomenutelnějších zážitků; škodovka do maximální míry napakovaná, zahrádka na střeše plná, papírové cedule SPZ a dva mladí lidé tlačí auto po lodní palubě. Celník právě kontroloval auto před námi a když ho pustil dál, podíval se na naše poněkud komické tlačení auta. Chvilku se zřejmě rozmýšlel a pak se rozhodl, že asi bude lepší, když toto vozidlo – příliš těžký případ – nebude kontrolovat, a mávl zdvořile rukou na znamení: prosím, pokračujte v cestě. Neboli jednoduše řečeno, Blanka se dotlačila do Finska!

Když jsme se dostali ven z lodi, na malém kopci jsem rozjetím auto zase nastartoval. Byli jsme samozřejmě unavení, ale šťastní, že jsme konečně ve Finsku. Teď jsme už nebyli ve spěchu ani v nouzi. Dojeli jsme k nedalekému autoservisu. Pověděli jsme stručně náš příběh a požádali jsme o řádnou kontrolu elektrických součástí v autě, aby se důvod problému startování našel. Vyložili jsme už potřetí stěhovací krabice a šli jsme se najíst do blízké restaurace. Později odpoledne jsme se šli pak podívat, jaká je situace s autem. Příjemný a nepochybně profesionální opravář našel příčinu problémů. Alternátor auta byl rozbitý a podařilo se ho opravit natolik, že jsme mohli pokračovat v cestě domů do Vantaa. Později jsme ale stejně museli celý alternátor vyměnit. Můj otec měl tedy pravdu, tak jako ji otcové obvykle mívají. Dostali jsme se konečně domů.

Projeli jsme tedy s papírovými značkami půl Evropy a když jsem následující den zavolal na policii, tak konstatovala, že s autem se může skutečně jezdit do té doby, než dostaneme nové značky, protože pojištění a údaje o registraci jsou v pořádku. Na nové značky jsme však čekali dva měsíce a několikrát, když nás zastavila policejní hlídka, jsem musel vyprávět tento příběh, a předkládat přitom československé osvědčení o registraci a finský řidičský průkaz. I pro policii to byl

zřejmě dost ojedinělý případ. Nakonec náš svatební dar Škoda sloužil dobře ještě asi tři roky. Nemuseli jsme z ní ani při dovozu platit daň – svatební dar lze totiž dovézt bezcelně.

Vzpomínám si, že tehdy jsme si říkali, že o tomto nezapomenutelném Blančině stěhování do Finska budeme určitě mít co vyprávět našim potomkům. Teď je to tedy napsáno a doufám, že i vám se ten příběh líbil; je totiž skutečný.

*S láskou,
Ve Vantaa, 21. listopadu 2019
Mikko Lemmetyinen*

Z finštiny přeložila Blanka Lemmetyinen

Poznámka redakce

Mladá generace již nezná slova jako výjezdní doložka, devizový příslib, celní prohlášení, železná opona, kterými byl znemožňován výjezd na Západ. Trvalo téměř půl století, než železná opona byla zbourána a všechny překážky byly odstraněny. Tento příběh skončil šťastně, ale ne vždy tomu tak bylo. Zavzpomínejme, ale nezapomínejme!

SETKÁNÍ S KATJOU PANTZAR

Katja Pantzar navštívila Prahu ve dnech 8. - 11. května 2019 na pozvání Severské společnosti, Mladé fronty a velvyslanectví Finské republiky. Její kniha o finském životním stylu byla přeložena do 19 jazyků. Na podzim 2018 vyšla i v českém jazyce, nakladatelství Mladá fronta ji vydalo v překladu Violy Somogyi.

Devátého května se v budově Vědeckotechnické společnosti konala beseda s autorkou, která na vlastním příkladu (kniha je vlastně osobní výpověď z krátkého životního úseku) popisuje, jak překonala trauma z hektického prostředí kanadského Vancouveru a jak ve Finsku získala fyzickou a duševní sílu. Na vyčerpanost je dobré plavání ve studené vodě, na bolest hlavy a nespavost procházka za jakéhokoliv počasí, na únavu pobyt v sauně. Sisu také znamená vhodné složení jídelníčku, stravování podle sezóny a nepoužívání auta tam, kam lze dojet na kole.

Katja v knize konfrontuje vlastní, subjektivní pocity s vědeckými poznatky špičkových lékařů, vědců a odborníků z oblasti duševního zdraví. Dosažení cíle, tj. získání větší odolnosti, silné vůle a výdrže, předchází každodenní trénink ve volné přírodě. Místo posiloven prosycených potem a bez kyslíku je hodinový pohyb ve volné přírodě, ponor do studené vody a pár kliků na lavičky nejen zdravější, ale navozuje i pocit štěstí. A vnitřní štěstí je pro Finy podmínkou pro překonání vlivů drsného počasí a zimních měsíců bez slunce.

Katja ocenila úpravu českého vydání a porovnávala ji s americkým „paperbackovým“ vydáním. Slíbila, že vydá další knihu, která bude pojednávat o udržitelnosti sisu. Navštívila též veletrh Svět knihy, Den Evropy na Střeleckém ostrově a našla si čas i na procházku Prahou.

Jan Maruška, finská sekce

foto: Jiří Bartoň

PRAŽSKÉ VÝSTAVY PŘIPOMNĚLY SLAVNÉ NÁVRHÁŘE

Hned dvě výstavy spojené se severem jsme si loni mohli prohlédnout v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze. První z nich představila Hanu Podolskou. Její oblíbený pražský salon se stal symbolem meziválečné podnikavosti a kultivovanosti v oblasti módní tvorby, přetrvávající v povědomí české společnosti i po znárodnění salonu v roce 1948 v podstatě dodnes. Salon vynikal elegantním designem návrhů, ale také moderním způsobem prodeje modelů a propagace. Vytvářel i kostýmní výpravy pro film (např. Kristián) a divadlo. Šily si u něj významné osobnosti, např. první dáma Hana Benešová, herečka Olga Scheinpflugová, Adina Mandlová, Lída Baarová a další. V prosinci 2018 Uměleckoprůmyslové muzeum vydalo knihu Evy Uchalové, která zpracovala historii Modelového domu Podolská.

O působení salonu ve Skandinávii nechám promluvit samu autorku publikace a kurátorku úspěšné výstavy: „O aktivitě salonu Podolská se zmiňuji v publikaci *Hana Podolská – legenda české módy*, která vyšla ke stejnojmenné výstavě. Salon začal do zahraničí expandovat v závěru 30. let, jeho zájem se soustředil na Švédsko, Norsko, Anglii a Holandsko. V těchto zemích pořádal módní přehlídky a prodával střihy k předvedeným modelům. Zaměřoval se na menší firmy, které nenakupovaly v Paříži. Podle Viktora Podolského (Večerní Praha, 4.10.1991) první rok nebyli úspěšní, protože měli malé manekýnky a Švédky byly vyšší, ale to napravili a druhý rok měli úspěch. Tato činnost byla přerušena válkou, ale po válce pokračovali; nejpозději na jaře 1947 vyrazili do Švédska znovu. Najdete to v mé knize na str. 153 a 257. Vycházela jsem ale jen ze zdejších pramenů, nikdy jsem neměla čas a možnost hledat ohlas ve švédském tisku.“

Druhá výstava představila jméno a značku v České republice úplně neznámé, zatímco v západní Evropě zůstávající více než sedmdesát let synonymem textilního designu té nejvyšší kvality. Pod názvem *Šílený hedvábník. Zika & Lída Ascher: Textil a móda* výstava odkrývá příběh pražských rodáků Ziky Aschera a jeho manželky Lídy, jejichž osobní i profesionální životy se odehrávaly na pozadí dramatických dějin 20. století. Zikmund Ascher vlastnil obchod s hedvábím, závodně lyžoval a rychlou jízdu si občas užíval i v autě. Rodiče Lídy Tydlitátové se sňatkem dcery nesouhlasili. Snoubenci se však přece jen narychlo, bez rodičů a hostů vzali. Klíčová pro jejich další život byla svatební cesta do Norska – během ní je totiž zastihla zpráva, že Hitler vtrhl do Prahy. Domů se proto už nevrátili, a později zamířili do Londýna, kde se jim podařilo vybudovat úspěšnou firmu specializovanou na oděvní látky. Z jejich textilií vytvářely své kolekce nejprestižnější světové módní salony. Světovou proslulost přinesla kolekce luxusních tištěných šátků, které zhotovovali podle návrhů významných umělců.

Arnošta Vieweghová

ČESKÉ STOPY VE ŠVÉDSKU 2019

Technické muzeum ve Stockholmu se od července 2019 do března 2020 stalo první mezinárodní zastávkou blockbusterové výstavy *Roboti – stroje na výrobu lidí* ze Science Museum v Londýně. Představila dlouhou cestu robotickým světem od skromných začátků mechanických automatů ze 16. století až po nejnovější humanoidy. V jedné z vitrín bylo k vidění anglické vydání divadelní hry R.U.R. od Karla Čapka z března roku 1923. Nechyběla ani informace, že pojem *Rossum's Universal Robots* poprvé ve významu stroj

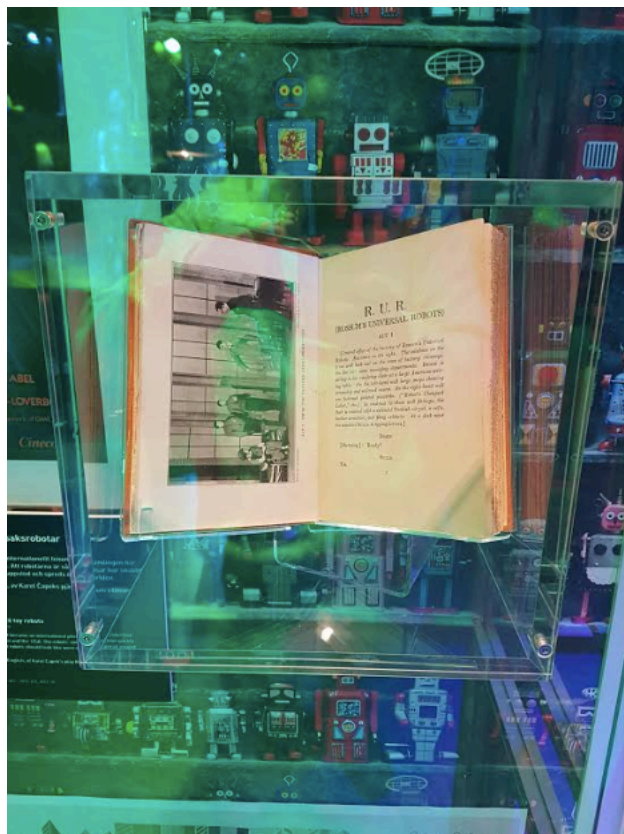

Foto: Mgr. Radek Kindl

použil právě Čapek v roce 1921 v tomto dramatu. Slovo mu poradil jeho bratr Josef, když se s ním Karel bavil o tom, jak má umělou bytost pojmenovat. Původně zamýšlený „labor“ zněl autorovi příliš papírově. Tak vzniklo jedno ze světově nejznámějších slov českého původu.

V koncertním sálu Grönewaldsalen se 26. října 2019 konal recitál Haasova kvarteta ve složení Veronika Jarůšková, Marek Zwiebel housle, Jiří Kabát viola a Peter Jarůšek violoncello. Od svého vzniku v roce 2002 se toto komorní těleso nesoucí jméno hudebního skladatele Pavla Haase pracovalo mezi světovou špičku. Na programu byl P. I. Čajkovskij smyčcový kvartet č. 3 es moll, op. 30, který autor složil jako poctu kolegovi a příteli na moskevské konzervatoři, českému učiteli hudby a houslistovi Ferdinandu Laubovi. Dále byl na programu smyčcový kvartet Bohuslava Martinů a A Midsummer Quartet slevenské skladatelky Lubice Čekovské, který v roce 2016 Haasovo kvarteto předneslo ve světové premiéře.

Slyšet bylo ve Stockholmu možné i kvartet č. 1 skladatele židovsko-německého původu Ervina Schullhoffa. S jeho hudbou se posluchači měli možnost seznámit i 15. - 18. října, kdy Královská filharmonie uváděla po tři večery scénický koncert *Café Terezín*. Příběh pojednával o židovských sestrách Steffi a Nelli Steiner a byl doprovázen hudbou, která byla složena během 2. světové války v Terezíně, a autoři – kromě Schulhoffa Karel Berman, Hans Krása, Pavel Haas a Viktor Ullman – byli deportováni do koncentračních táborů Auschwitz a Dachau. V programu se představily houslistky Viveka Mårtensson, Sylvia Würtz, violistka Elsbeth Bergh, violoncellistka Charlotte Edin a pianistka Sara Sjö Dahl. V programovém katalogu filharmonie Lyssna N°52 vyšel ke koncertu zajímavý článek Görana Perssona nazvaný *Café Terezín*, popisující události v Terezíně. V roce 2007 vynikající švédská operní pěvkyně Anne Sofie von Otter vydala v Deutsche Grammophon album *Terezín*, které bylo složeno ze skladeb napsaných v Terezíně. Jazykovou poradkyní byla česká operní diva Soňa Červená.

Na hlavní třídě v Södertälje stojí od roku 1987 „Visdomens Brunn“, tedy kašna znalostí od sochaře Brora Hjortha (1894-1967). Na rozměrově nepatrném díle jsou zobrazeny velké osobnosti

ze švédské historie, např. spisovatel a malíř August Strindberg, filozof a teolog Emanuel Swedenborg, vynálezce a průmyslník Alfred Nobel, přírodovědec Carl von Linné, ze skandinávských osobností dále i dánský spisovatel H. Ch. Andersen, či norský polárník a vědec Fridtjof Nansen. Ze světových osobností nechybí Ježíš, sv. František, malíř a sochař Michelangelo, dvojnásobná držitelka Nobelovy ceny Marie Curie, komik Charles Chaplin a v neposlední řadě rodák z moravského města Příbor, lékař neurolog, psychiatr a zakladatel psychoanalýzy Sigmund Freud (1856-1939). Narodil se v německy mluvící židovské rodině, v pěti letech se s rodiči přestěhoval do Vídně, kde se stal uznávanou osobností a žil zde s rodinou. Vzhledem ke svému původu byl nucen se v roce 1938 vystěhovat do Londýna, kde také o rok později zemřel.

Foto: Mgr. Radek Kindl

Arnošta Vieweghová

ANDERSENOVY PŮVODNÍ ŠATY

Hans Christian Andersen (1805–1875) je bezpochyby nejznámější dánský autor všech dob a také jeden z deseti světově nejprekládanějších autorů vůbec. Avšak málokdo dnes tuší, že odkazy jeho textů, ať už vědomě, či nevědomě, vytvářejí určitý kánon a prostupují do mnoha děl, kde to primárně nečekáme. Vzpomeňme na postavu pastýřky či cínových vojáků v *Příběhu hraček* z dílny Disney & Pixar nebo na román *Dánská občanská válka 2018–2024* neotřelého dánského prozaika Caspara Collinga Nielsena, jehož kapitola o loupaných rajčatech vychází z andersenovského žánru pohádek o věcech, dánsky *tingseventyr*. V roce 2005 v domácím Dánsku postupně časopisecky vycházely – v rámci projektu H. C. Anderledes (jedná se o slovní hříčku ve významu Hans Christian jinak) – variace na andersenovské pohádky z pera současných prozaiků, jako jsou například Jan Søndergaard či Pia Juulová. Všichni zřejmě vědí, že disneyovská Ariela je variací na Andersenovu *Malou mořskou vílu*, ovšem jak to s vílou bylo doopravdy a že Andersen pohádek a příběhů napsal na 156, se ví jen sporadicky.

Skandinavistka Helena Březinová předkládá první českou ucelenou monografii o Andersenových krátkých textech, které nejčastěji známe pod označením „pohádky“. V knize s poněkud krkolomným názvem *Slavíci, mořské víly a bolavé zuby*, který odkazuje ke třem stěžejním pohádkám, se nejprve vyjadřuje ke kvalitě českých překladů a posléze přechází k zakotvení Andersenových děl do dobového kontextu. Dále na základě analýzy vybraných příběhů poukazuje na ponaučení, která z pohádek oproti žánrovému očekávání spíš neplynou, než plynou, a na roli vypravěče, který z textu vystupuje, komentuje ho, a nabourává tak iluzi pohádkové idylly. Autorka se zabývá i rolí jazyka, z něhož vyplývá, že postavičky si ani přes společnou řeč nerozumí. Monografii potom uzavírá vlastním překladem tří pohádek, jež se doposud nedočkaly moderního zpracování, *Zpravodaj Severské společnosti* 2019

a mimo jiné na nich dokládá i svůj nesporný překladatelský um.

Pro čtenáře, který se s Andersenem v různých knižních podobách potkává už od dětství, jsou mnohé autorčiny závěry poměrně překvapivé. Březinová vytrhuje Andersenovy texty ze škatulky bezelstných, byť trochu drsných příběhů pro malé čtenáře, v níž má většina laického publika pohádky zařazené. Hned první potíž totiž spočívá v českých překladech (či spíše adaptacích), které už od počátku posunovaly Andersenovo dílo zcela jinam, než kam v originálním znění patří. České překlady se často snažily Andersenův jazyk uhlazovat, poetizovat a dodávat vyprávění na „pohádkovosti“, která však nebyla autorovým primárním záměrem. Helena Březinová proto upozorňuje na to, jak je v případě Andersena důležité vybírat si kvalitní překlady. Mezi ně patří obdivuhodné překlady Gustava Pallase z let 1914–1916, dále dvousvazkový výbor z roku 1953 nazvaný *H. Ch. Andersen. Pohádky a povídky* v překladu týmu skandinavistů a pak novodobé překlady Františka Fröhliche (*Pohádky Hanse Christiana Andersena*, Reader's Digest výběr, Praha 2006; *Při nejzazším moři*, Elg 2016).

Další stereotyp, který Březinová vyvrací, je dětské cílové publikum. Ukazuje, že Andersen se svými příběhy primárně nezaměřoval na děti, pohádkové rysy se jeví jen jako kulisy pro ostrou společenskou kritiku. Zatímco ve své době byl Andersen vnímán jako autor nastavující společnosti nekompromisní zrcadlo, ve dvacátém století byly jeho texty, a to nejen v českých překladech, oskány, takže z nich zbyly jen libé rysy, které mnohdy nemají se samotným spisovatelem společného prakticky nic. V neposlední řadě Březinová čtenáře překvapí zařazením Andersena po bok existenciálních velikánů Kierkegaarda a Kafky. Poukazuje na to, že Andersen, byť formálně spadající do 19. století, předjímá jisté vývojové rysy literatury 20. století.

Ač by se mohlo zdát, že odborný text bude přesycen nestravitelnými aluzemi a pojmy, opak je pravdou. Autorka sice píše odpovídajícím akademickým, avšak zároveň srozumitelným jazykem, všechny nové termíny vysvětluje a ani laického čtenáře nenechává na holičkách. Stejně přistupuje i k rozebíraným dílům. Znalost literárně historického kontextu Andersenovy tvorby je pochopitelně velká výhoda, nicméně ne nezbytná podmínka. Stěžejní pasáže děl, k nimž odkazuje, Březinová vždy cituje, takže její následný věcný rozbor pochopíme i bez znalosti celého původního textu. Vyústění analýz má navíc leckdy až humorný podtón. Autorka v monografii beze zbytku dokládá svou dokonalou obeznámenost s primárními i sekundárními zdroji – hlubokou znalost dánských, anglických, německých i českých pramenů.

Helena Březinová o Andersenovi publikovala již několik vědeckých článků a doufejme, že osvěta, již o tomto spisovateli dlouhodobě šíří, pomůže lépe pochopit pravou podstatu Andersenových děl. Jeho do detailu promyšlené texty psané se zdánlivou lehkostí, bez vedlejších vět, zato plné úderných citoslovců a šokujících komentářů ze strany vypravěče, nás vytrhávají z pohádkové iluze a s pocitem rozervanosti vrhají do neutěšené reality, z níž číší čirá skepse. Rozbor byť jediné pohádky dokládá, že jeho vyprávění jsou pro děti opravdu jen zdánlivě. Pod povrchem Andersen nastavuje zrcadlo společnosti, avšak nechce působit příliš mravokárně, proto pocity osamocení, odcizení a těžké postavení umělce ve společnosti odhaluje skrze pohádkové příběhy.

Březinové monografie je kvalitně a fundovaně zpracované dílo. Jednou z mála možných výtek je fakt, že mu poněkud chybí zakončení. Kniha tohoto formátu závěr principiálně nevyžaduje, možná by rekapitulace výsledky analýz až příliš banalizovala, ale laickému čtenáři by pomohla. Poněkud nešťastné jsou ilustrace na titulní straně, které zcela míjejí smysl pohádek, k nimž odkazují, a obálka kvůli nim působí zbytečně fragmentárně. Text je jinak příjemně oživen dobovými ilustra-

cemi z dánských či českých vydání a zdařilou obrazovou přílohou nastiňující i Andersenovy jiné umělecké sklony, jako byly např. vystřihovánky či koláže.

Andersen byl vpravdě renesanční člověk, který projevoval nesporný talent i v mnoha jiných uměleckých žánrech, připomeňme ještě alespoň výtvarné umění a herectví. Nezbyvá než doufat, že i tyto stránky jeho osobnosti budou českému čtenáři brzy přiblíženy. Dánský velikán, o nějž se spíš otírají, než opírají, nová a nová (pohádková) ztvárnění, si všestrannou pozornost skutečně zaslouží.

Helena Březinová: Slavíci, mořské víly a bolavé zuby. Pohádky H. CH. Andersena: Mezi romantismem a modernitou. Host 2018, Brno, 280 s.

Markéta Kliková

text původně vyšel na portálu *iLiteratura.cz*, přetištěno s jeho svolením

QUICK - FILM O NEJVĚTŠÍM ŠVÉDSKÉM JUSTIČNÍM SKANDÁLU VŠECH DOB

Švédský dramatický thriller natočený podle skutečných událostí, *Quick (Dokonalý pacient, 2019)*, režiséra Mikaela Håfströma (*1960), vstoupil letos do českých kin. Pojednává o největším justičním skandálu v dějinách Švédska a hlavní postavou temného příběhu je Thomas Quick, vlastním jménem Sture Bergwall (*1950). Film sleduje krok za krokem umanuté pátrání investigativního novináře Hannese Råstama (1955-2012), který se po letech snaží prokázat nevinu „největšího švédského sériového vraha“ Bergwalla alias „Quicka“, jehož případ sahá do devadesátých let. Tehdy byl odsouzen za osm brutálních vražd a sám se přiznal k dalším více než dvaceti. Shledán vinným byl pouze na základě přiznání bez skutečných forenzních důkazů. Od té doby je na uzavřeném oddělení v přísně střežené psychiatrické léčebně. Je Bergwall opravdu vrah nebo jen oběť tehdejšího přístupu psychiatrů a kolosálního justičního omylu? Råstam se svou mladou kolegyní nashromáždili dostatek důkazů o Bergwallově nevině, které posléze vedly k obnovení procesu a jeho osvobození v plném rozsahu. Novinář příběh zachytil v knize *Thomas Quick: Jak stvořit sériového vraha (Thomas Quick: Så skapas en seriemördare 2010)*, nicméně Bergwallova propuštění na svobodu v roce 2013 se už nedožil, protože o rok dříve podlehl zákeřné nemoci.

Strhující film, uváděný pod českým distribučním názvem *Dokonalý pacient*, stojí na přesvědčivých hereckých výkonech Jonase Karlssona, 48, v roli novináře Råstama a Davida Dencika, 45, švédského herce, jehož prarodiče pocházejí z Československa. Ten za roli Quicka v lednu obdržel výroční švédskou filmovou cenu, Zlatohlávka (Guldbagge), za nejlepší mužský herecký výkon ve vedlejší roli. Vynikající je i Alba Augustová, 26, dcera dánského režiséra Billeho Augusta a švédské herečky a režisérky Pernilly Augustové, jako Råstamova mladá spolupracovnice Jenny Küttimová. Film získal i řadu dalších nominací na Zlatohlávka, z nichž jednu proměnila ještě Anna-Carin Locková za nejlepší masky.

Sám Sture Bergwall, který dosud žije, vydal v roce 2016 autobiografii pod názvem *Jen já vím, kdo jsem (Bara jag vet vem jag är)*. O svých zážitcích v sanatoriu, místních způsobech léčby a celkovém přístupu psychiatrů se prý chystá napsat další knihu.

Jana Holá

LASSE VIRÉN: ČTYŘNÁSOBNÝ OLYMPIJSKÝ VÍTĚZ NA VYTRVALOSTNÍCH TRATÍCH

Sedíme na břehu jezera Kyrösjärvi a pozorujeme vzdálený automobilový ruch na protější silnici. Míjí nás vozidla všech možných značek a typů, osobní, turistické karavany, ohromně veliká nákladní auta a kamiony. Naši pozornost upoutá náhle sytě zelený podlouhlý kamion s velkým nápisem VIRÉN. Přemýšlíme, zda by to mohl být firemní kamion světového atleta Viréna. Od nejbližší obsluhy čerpací stanice se dovídáme, že tomu tak opravdu je, protože po skončení atletické kariéry Virén pokračoval mimo jiné ve vedení rodinné firmy.

Již jako mladý hoch Lasse Artturi Virén měl rychlé nohy, značnou vytrvalost a houževnatost, které ho dovedly až k metám nejvyšším. Patřil k vynikajícím postavám světové atletiky jako běžec na dlouhé tratě. Poprvé se představil na mezinárodní scéně na mistrovství Evropy v Helsinkách v roce 1971, kde doběhl sedmý v běhu na 5000 metrů. Nejúspěšnějším rokem jeho kariéry byl hned následující rok 1972. Tehdy se stal v Mnichově dvojnásobným olympijským vítězem v bězích na 5 000 i 10 000 metrů. Na delší trati vytvořil v olympijském finále olympijský rekord časem 27:38:35 a to i přes to, že během kolize s tuniským běžcem v polovině závodu upadl, avšak vstal a závod vítězně dokončil. Jen několik dní po olympiádě vytvořil v Helsinkách nový světový rekord v běhu na 5 000 metrů časem 13:16:4.

Jako první z vytrvalostních běžců pochopil nutnost vysokohorského tréninku, tj. trávil několik měsíců v Kolumbii a Keni před olympijskými hrami v Montrealu. Dvojnásobným olympijským vítězem na obou vytrvaleckých tratích se stal rovněž na olympijských hrách v Montrealu v roce 1976. Na těchto hrách se dokonce pokoušel napodobit vítězství Emila Zátopka na tratích 5 000 m, 10 000 m a v maratonu na jedné z jediných hrách, což československý běžec předvedl na olympijských hrách v Helsinkách v roce 1952. Virén v Montrealu běžel svůj první maraton v životě, a navíc hned následující den po svém vítězství v běhu na 5 000 m, a doběhl jako pátý. Přesto je tento jeho montrealský výsledek dosud nejúspěšnějším pokusem o takovéto trojí vítězství. Zátopek po maratonu řekl Virénovi uznale: „Já jsem měl tehdy v Helsinkách před maratonek na odpočinek o den víc než ty.“

Po skončení své sportovní kariéry se Virén věnoval politice a byl několik let poslancem finského parlamentu. I nadále se tak staral o blaho svých spoluobčanů. V roce 2014 byl zařazen do Síně slávy IAAF jako třetí finský běžec po Paavovi Nurmim a Hannesi Kolehmainenovi. Lasse Artturi Virén se dožil 22. července 2019 sedmdesáti let a do dalších let mu přejeme mnoho zdraví.

Foto: Reijo Pasanen, Wikimedia Commons, CC 4.0

Hana Kučerová

ORDRUPGAARD V PRAZE

Pražská Národní galerie loni ve spolupráci s dánským státním uměleckým muzeem Ordrupgaard uspořádala výstavu věnovanou francouzskému impresionismu. Od 29. června do 13. října tak bylo v Paláci Kinských možné vidět díla plná světla, barev, osobních prožitků z přírody či města a malby v plenéru. Unikátní sbírku francouzského umění zapůjčilo právě dánské muzeum. To se nachází severně od Kodaně a v letech 1916-1918 jej založil generální ředitel pojišťovací společnosti, státní rada a sběratel umění Wilhelm Hansen, společně s manželkou Henny. Sbírka měla dost pohnuté osudy, závislé na momentální finanční situaci majitelů. Po smrti jejího zakladatele v roce 1936 muzeum spravovala sama Henny, po jejím úmrtí v roce 1951 společně s domem a parkem připadlo v souladu s přáním svého zakladatele do vlastnictví dánského státu. Pro veřejnost bylo otevřeno v roce 1953. V srpnu roku 2005 bylo muzeum nákladem 6,8 milionu eur rozšířeno o nově postavený výstavní pavilon podle návrhu irácké architektky Zahy Hadid.

Na výstavě kurátorů Petra Šámala a Petry Kolářové byli zastoupeni především impresionisté, jako například Claude Monet, Edgard Degas, Pierre Auguste Renoir, Alfred Sisley, Camille Pissarro, ale zároveň bylo možné pozorovat výtvarné přesahy k dalším uměleckým tendencím. Romantickou malbu reprezentoval Eugène Delacroix, zatímco realistický způsob zobrazení Gustave Courbet nebo umělci takzvané barbizonské školy, jako byli Jean-Baptiste Camille Corot a Charles-François Daubigny. Ze sbírky obsahující šedesát obrazů vynikají také chef d'oeuvre postimpresionistických autorů Paula Cézanna a Paula Gauguina.

Arnošta Vieweghová

OLDŘICH BLAŽÍČEK NEJEN V NORSKU

Významnou severskou stopu bychom našli i v další pražské výstavě – loni na podzim jsme v Galerii KODL mohli zhlédnout díla Oldřicha Blažíčka (1887-1953). Výstavu vytvořila při příležitosti vydání souborné monografie se soupisem díla umělcova vnučka Naděžda Blažíčková-Horová. V monografii je popsána i nepříliš známá kapitola ze života umělcova. Blažíček již coby profesor pražské techniky a uznávaný malíř v roce 1935 odhalil padělatelskou dílnu - sehranou dvojici podvodníků - 38 letého krejčího Antonína Kratochvíla ze Žižkova a sice vystudovaného, ale neúspěšného malíře Arnošta Smetanu z Nuslí. Krejčí obcházel významné umělce a za ušité obleky žádal nějaký obraz, které pak Smetana rozmnožoval a prodával jako originály. A jeden takový svůj „originál“, Krajiny z Norska, objevil Blažíček v jednom starožitnictví.

Blažíček na severu i vystavoval – kupříkladu v roce 1929 v Oslo, Bergenu a Kodani na společné výstavě Jednoty umělců výtvarných, do níž vstoupil v roce 1912.

Arnošta Vieweghová

KRÁTCE Z AKCÍ SEVERSKÉ SPOLEČNOSTI

Začátkem roku 2019 jsme se setkali s cestovateli **Vladimírem a Majkou Zelenkovými** (na fotografii Jiřího Bartoně vpravo) kteří nám vyprávěli své zážitky z toulek islandskou divočinou. Manželé zemi navštěvují pravidelně už 19 let. V rámci přednášky se tak s námi podělili o cestování jak za volantem auta, tak při pěších túrách během všech ročních období.

V březnu jsme se již podesáté setkali s oblíbeným lektorem **Yngva-**

rem Brennou, který se s námi jako každý rok podělil o nejnovější informace o dění v Norsku.

V květnu jsme s překladatelem ze švédštiny **Zbyňkem Černíkem** (foto: Jiří Bartoň) zavzpomínali na slavného režiséra Ingmara Bergmana (1918-2007). Po přednášce jsme společně zhlédli snímek „...ale film je moje milénka“, který Bergmana představil očima jeho spolupracovníků.

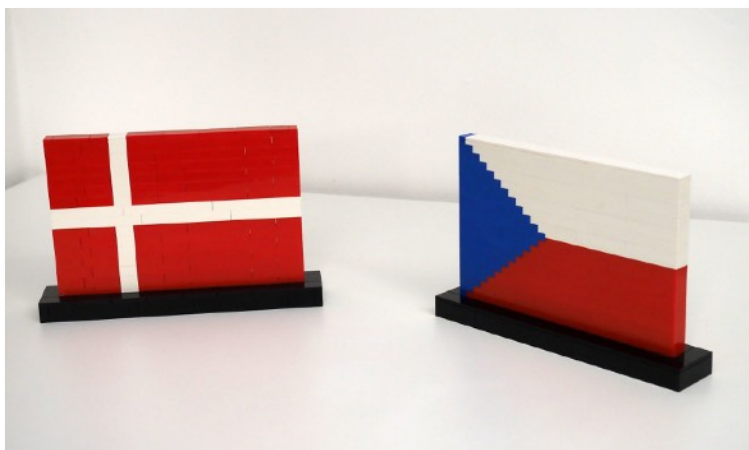
V červnu naše dánská sekce uspořádala akci s názvem Jak je v Dán-

sku roku 2019. Pozvání přijal politolog, právník a dánštinář **Antonín Kazda**.

Akce společnosti pokračovaly i na podzim. V říjnu nás navštívil bývalý předseda Severské společnosti a také exministr zahraničí ČR, pan **Cyril Svoboda** (na fotografii Jiřího Bartoně). Jeho přednáška se tentokrát týkala záležitostí evropské zahraniční politiky.

V listopadu jsme měli možnost potkat pana **Michaela Bennetta Jenssena** z dánského velvyslanectví. Politický rada a zástupce velvyslance s námi probral dánský penzijní a zdravotnický systém se zaměřením na seniory.

Foto: Jiří Bartoň

VZPOMÍNKA

Článkem kurátorky sbírky Muzea Bedřicha Smetany Olgy Mojžíšové bychom si rádi připomněli paní Hanu Hruběšovou, dlouholetou členku Severské společnosti, která se do jejího fungování aktivně zapojila mj. členstvím v revizní komisi. Slova kolegyně Hany Hruběšové ze Společnosti Bedřicha Smetany zazněla také na posledním rozloučení s touto významnou osobností.

Dovolte mi jen krátkou vzpomínku na setkávání s paní Hanou Hruběšovou, a to v rámci naší téměř dvacetileté spolupráce na půdě Společnosti Bedřicha Smetany a Smetanova muzea. V roce 2001 se řady Společnosti rozšířily o skupinu velmi agilních členů, kteří sem přestoupili ze Společnosti Jarmily Novotné. Někteří z nich, mezi nimi i paní Hana, zaujali místa i v novém výboru Společnosti a velmi aktivně se začali podílet na její činnosti. Již od roku 2002 tak začala velmi plodná a stále trvající spolupráce s Muzeem Bedřicha Smetany na společných cyklech pořadů. Činnost Společnosti vlastně tehdy dostala pravidelný řád a přivedla do Smetanova muzea návštěvníky nejen na prohlídku naší expozice či výstav, ale i za hudbou, na koncerty známých i začínajících umělců, na besedy se zajímavými lidmi či přednášky. Tato setkávání obohacující jak činnost muzea, tak i návštěvníky z řad členů Společnosti i těch ostatních, kteří si k nám jejich prostřednictvím našli a stále nacházejí cestu, by se neobešla bez nezištné a obětavé spoluúčasti členů výboru na zajištění přípravy a průběhu jednotlivých pořadů. Paní Hana nechyběla, snad na pár výjimek, při žádné z těchto akcí, na některé pomáhala zajistit účinkující a se svým fotoaparátem jednotlivé pořady pravidelně a neúnavně dokumentovala. Na tato milá setkání a hezkou spolupráci proto budeme vždy rádi s vděčností a úctou vzpomínat.

PhDr. Olga Mojžíšová, Ph. D